

Éalú de Valera ó Lincoln

3ú Feabhra 1919

Éamon Ó Cuív, TD

Ar an gcéad deireadh seachtaine d'Fheabhra i mbliana thug mé féin agus Áine, mo bhean, cuairt ar bhaile stairiúil Lincoln i lár tíre Shasana. Le comóradh a dhéanamh ar éalú Éamoin de Valera agus beirt eile ón bpríosún ar an 3ú Feabhra a chuaigh muid ann.

I rith an turais, d'fhoghlaim muid go leor faoin éalú ag seimineár a reáchtáladh i Leabharlann na Cathrach faoin ábhar seo agus faoi fhear stairiúil eile, Fenner Brockway, a chaith tréimhse sa bpríosún ag an am céanna mar nach raibh sé sásta páirt a ghlacadh sa gCéad Chogadh Domhanda agus a bhí ina fheisire parlaiminte ina dhiaidh sin do Pháirtí Lucht Oibre na Breataine sna caogaidí. Ar an Luan thug muid cuairt ar an bpríosún ar chuireadh ón ngobharnóir agus chonaic muid láthair na heachtra stairiúla. Is príosún gníomhach i gcónaí é príosún Lincoln agus níor éalaigh éinne as an bpríosún roimhe ná ina dhiaidh sin.

Nuair a bhí mé ag fás aníos, labhair mo mháthair go minic ar an eachtra seo agus ní gan údar. Rugadh í ar an 15 Lúnasa 1919 nuair a bhí a hathair mar phríosúnach ann agus tá sé sin ráite ar a teastas breithe. B'údar mór bróid di é seo. Is cuimhneach liom nuair a shocraigh sí go dtiocfadh Daideó (Éamon de Valera) ag an teach leis an scéal a insint. Rud a d'fhan i m'intinn i gcónaí ná an bosca tobaic le céir ann, an eochair agus an stoca a thug sé leis, leis an scéal a mhíniú.

Ach ar ais chuig tús an scéil. I mí Bealtaine na bliana 1919, tógadh Éamon de Valera agus go leor de chinnirí Shinn Féin ar leithscéal go raibh comhcheilg ar bun idir Sinn Féin agus na Gearmánaigh. Níor cuireadh fianaise ar bith ar fáil ag an am nó ariamh go raibh a leithéid de chomhcheilg ar bun. Leithscéal a bhí ann leis an ngaoth a bhaint as seolta Shinn Féin de bharr an fheachtais láidir a chuir siad ar bun in aghaidh an choinscríofa. Theip ar an iarracht sin.

Chríochnaigh an Chéad Cogadh Domhanda ar an 11 Samhain 1919 agus fós féin bhí na príosúnaigh á gcoinneáil. Is ansin a bheartaigh de Valera go mba

cheart iarracht a dhéanamh éalú as an bpríosún. Bhí nós aige sa bpríosún friotháil ar an Aifreann a bhíodh á rá ann. Thóg sé faoi deara go bhféadadh an sagart an eochair don phríosún a bhí aige sa sacraistí nuair a bhíodh sé ag léamh an Aifrinne. Smaoinigh sé dá bhféadfadh sé imlín na heochrach a fháil go mbeadh seans ann go bhféadfadh sé pictiúr de a fháil amach as an bpríosún agus go bhféadfaí eochair a dhéanamh taobh amuigh den phríosún dóibh. Fuair sé canna tobaic agus ghearr sé cuid den bharr amach as. Ansin fuair sé céir thar tréimhse ama ó na coinnele sa séipéal sa bpríosún agus líon sé an canna leis. Anois, bhí sé faoi réir le himprisean na heochrach a dhéanamh sa gcéir.

Lá amháin ag an Aifreann, d'fhág sé an t-uisce agus an fíon sa sacraistí roimh an Aifreann agus nuair a bhí an tAifreann ar bun d'fhág sé an altóir len iad a fháil. Nuair a chuaigh sé isteach sa sacraistí bhrú sé an eochair isteach sa gcéir a bhí téite aige trí é a chuimilt in aghaidh a cholainn. Anois bhí macasamhail sa heochrach aige ach an cheist a bhí

Mapa den Bhealach Éalaithe

Éamon agus Áine, taobh amuigh de Phríosún Lincoln

ann cén chaoi an scéal a thabhairt don lucht tacaíochta taobh amuigh. Bhí príosúnach in éineacht leis sa bpríosún, Seán Milroy, a bhí an-mhaith ag tarraingt pictiúr agus tharraing seisean cárta grinn a raibh dhá phictiúr de phríosúnach eile, Seán McGarry, air agus ceann acu ag taispeáint McGarry i 1917 agus é ólta ag iarraidh eochair mhór a chur i bpoll eochrach beag agus an chéad ceann eile ag taispeáint a fear céanna le heochair bheag agus poll eochrach mór. Séard a bhí scríofa ar an gcárta ná Nollaig 1917 ní féidir fáil isteach agus Nollaig 1918 ní féidir fáil amach. Bhí míniú leis i nGaeilge ag míniú fíorchiall an chárta ach scaoil cinsire an phríosún amach an cárta ag ceapadh gur píosa grinn neamhurchóideach a bhí ann. Faraor, sin é an brí céanna a bhain bean Shean McGarry as an gcárta freisin. Tar éis roinnt litreacha eile i Laidin, Béarla agus Gaeilge a theacht amach as an bpríosún ag sagart, tuigeadh an scéal agus rinne eochair le seoladh isteach go dtí an príosún.

Ag an am bhíodh sé coitianta bia a sheoladh isteach i bpríosúin i Sasana mar bhíodh an bhia go dona iontu. BÁCÁLADH ciste rísíní agus cuireadh an eochair isteach ann agus tugadh ag an bpríosún é. D'éirigh leo an eochair a fháil isteach gan é a bheith tugtha faoi deara. Nuair a triaileadh an eochair níor oibrigh sí agus bhí orthu fios a chur ar eochair eile. San iomlán, thóg sé ceithre eochair agus ceithre cháca le heochair fheiliúnach a fháil agus rinne príosúnach eile de shloinne de Loughrey é a ghearradh ceart taobh istigh den phríosún. Anois bhí eochair den scoth acu, ach an cheist a bhí ann ansin ná dáta an éalaithe a shocrú agus socraithe a dhéanamh go mbeadh daoine taobh amuigh lena chinntiú go n-éireodh leo imeacht go sciobtha ó Lincoln. Aontaíodh freisin ar na comharthaí a thabharfaí ón bpríosún agus ó thaobh

amuigh den príosún lena dheimhniú go raibh an iarracht ag dul ar aghaidh. Bhí orthu cinntiú freisin go n-éalódh siad ar lá a mbeadh gealach íseal ann le nach bhfeicfí go héasca iad tar éis an príosún a fhágáil.

Faoi dheireadh tháinig lá na cinniúna ar an 3ú Feabhra 1919. D'oibrigh an eochair a bhí déanta acu ar chuile ghlas go dtí gur shroich siad an geata a bhí ag cúl an phríosúin sa gclós aclaíochta. Idir an dá linn bhí Anraí Ó Beoláin agus Mícheál Ó Coileáin tagtha ón taobh amuigh go dtí an geata. Bhí eochair acu siúd freisin ach bhí sé tar éis briseadh sa nglas. Buíochas le Dia, níor chas sé agus bhí Éamon de Valera, Seán McGarry agus Sean Milroy in ann é a bhrú amach agus a n-eochair féin a úsáid. De bharr an torainn a bhíodh an geata a dhéanamh níor dúnadh é ina ndiaidh agus sin é an t-aon doras nár ghlasáil siad ina ndiaidh ag éalú.

Bhí go leor eachtraí eile ann idir tacsaithe agus traein, ach faoi mhéan oíche an oíche sin bhí Ó Beoláin agus Ó Coileáin i Londain agus de Valera, Milroy agus McGarry i dtithe éagsúla i Manchain i bhfad ón bpríosún. Idir an dá linn, thóg sé dhá uair a chloig sular thuig údaráis an phríosúin go raibh siad ar iarraidh in áit éigin agus ní fios cén fhad a thóg sé orthu a fháil amach go raibh siad éalaithe as an bpríosún de bharr go raibh na doirsí glasáilte acu ina ndiaidh.

Tar éis cúpla seachtain, d'éirigh le de Valera teacht go Baile Átha Cliath áit a toghadh é ag Dáil Éireann mar Uachtarán ar an Dáil. Faoi Mheitheamh na bliana sin chinn sé ar dul go Meiriceá le tacaíocht a lorg don chúis agus d'éirigh leis uair amháin eile dul faoi cheilt go Learpholl agus a sin dul go Meiriceá i bhfolach ar bhád a bhí ag dul anonn.

In 1951, chuaigh Éamon de Valera ar ais go Lincoln áit ar labhair sé ag cruinniú mor in aghaidh chríochdheighilt na tíre. Ar an ardán an oíche sin bhí Fenner Brockway, MP, an t-iarphríosúnach a bhí in éineacht leis sa bpríosún. Chuaigh sé ag an Aifreann freisin ag an séipéal (Séipéal Naomh Hugh Lincoln) ina raibh an sagart a bhíodh ag léamh an Aifrinne sa bpríosún ina shagart paróiste faoin am sin. Agus sular fhág sé an áit, chuaigh sé ar cuairt chuig an bpríosún féin ach an t-am seo d'fhag sé, le cead udaráis an phríosúin agus amach tríd an bpríomhdhoras! ■

An eochair a d'úsáid Éamon de Valera chun éalú